

ERGEN KIZLARDA KİŞİLİK DEĞİŞİMLERİ*

Karen HORNEY

Çev. Dr. Bekir ONUR

Nevrotik ya da karakteriyel bozukluklar gösteren kadınları analiz ederken iki durumla sık sık karşılaşılır: 1) Her ne kadar belirleyici çatışmalar ilk çocukluk sırasında ortaya çıkıyorsa da, kişiliğin ilk değişimleri ergenlikte oluşmuşlardır. Bunlar çoğu zaman gelişimi tehlikeye sokan patolojik değişimler olarak değil, yaşamın bu çağının geçici doğal bozuklukları olarak görülmüşlerdir. 2) Bu değişimlerin başlangıcı aşağı yukarı aynısının başlangıcıyla aynı zamana rastlar. Ancak pek farkına varılmayan bir ilişkidir bu. Çünkü kişilik değişimleri derece derece oluşur, bu da gerçek ilişkiyi gizlemeyi sağlar. Genellikle bu ilişkiyi görebilmek ancak aynısının duygusal etkilerini gördükten sonra olanaklı olur. Ben bu değişimde dört tip ayırıyorum.

1. Yüceltilmiş etkinliklere dalan kız çocuk; erotik alana karşı bir nefret geliştirir.
2. Erotik alana dalan kız çocuk; çalışma yeteneğini ve ilgisini yitirir.
3. Heyecansal bakımdan "kopmuş" kız çocuk; herşeye boşverir, hiçbir şeye enerji harcayamaz.
4. Eşcinsel eğilimler geliştiren kız çocuk.

Bu sınıflama eksiktir ve bütün olasılıkları kapsamaz. Ayrıca bu ayırım yapaydır, gerçeklikte karışımlar ve geçişler vardır daima.

Birinci grup, her iki cinsin anatomik ve fonksiyonel farklarına doğal bir merak gösteren, erkek çocuklara ilgi duyan ve onlarla

(*) Karen HORNEY, in *La Psychologie de la Femme*, Payot, Paris, 1969, s. 245-256, 1934 de Amerikan Ortopsikiyatri Derneğinde okunmuş bildiri. *Amerikan Journal of Orthopsychiatry*, Cilt V, no 1, 1935 (Özet çeviri).

ERGEN KIZLARDA KİŞİLİK DEĞİŞİMLERİ

oyनayan kız çocuklardan oluşur. Erinliğe doğru cinsel alana yönelik tüm ilgilerini yitirerek aniden entellektüel, dinsel, ahlaksal, sanatsal ya da bilimsel sorunlara dalarlar. Görünürde güçlük yoktur; güçlük ancak ilerde, özellikle evlendikten sonra ortaya çıkar. Bu değişimin patolojik niteliğini görememenin iki nedeni vardır: Bu yıllar sırasında entellektüel etkinliğe gösterilen ilgi istenen, dilenen bir şeydir. Öte yandan kız çocuk cinselliğe karşı bir nefret duyduğunun bilincinde değildir; o sadece erkek çocuklara karşı ilgisini yitirdiğini hisseder.

İkinci gruptaki kızlar erkek çocuklar dışında artık hiçbir şeye ilgi duymazlar, zihinsel etkinliklerini terkederler. Tümüyle erotik alana dalarlar. Öbürü gibi bu değişim de "doğal" sayılır ve bu yaştaki kız çocuğun ilgisini oğlanlara, balolara, flörtlere yöneltmesinin normal olduğu savunulur. Bu elbette doğrudur, fakat ya daha sonraki eğilimler?... Kız çocuk tepisel bir biçimde bir oğlandan öbürüne aşık olup durur; onları gerçekten sevmez, terkeder ya da kendisini terketmeye iter onları. Aslında kendini pek az çekici bulmakta ve gerçek cinsel ilişkilerden kaçmaktadır; asıl neden soğukluğu olduğu halde bu tutumunu toplumsal zorunluluklarla rasyonelize eder. Yanında ona hayran olacak bir erkek olmadığı zaman çöker ya da anksiyete duyar.

Üçüncü tip hem çalışma hem de aşk alanında ketlenmiştir. Bunun mutlaka dışardan da görünmesi gerekmez. Yüzeysel bir bakışla kız çocuk çok dengeli olduğu izlenimini verebilir. Toplumsal ilişkiler kurmakta hiçbir güçlüğü yoktur, kız ve erkek arkadaşları vardır, cinselliğe ilişkin herşeyden açıklıkla söz eder, bazen —hiç birinde heyecan duymadan— şöyle yada böyle cinsel ilişkileri de olabilir. Kopmuştur, uzaktır; kendisini ve başkalarını gözlemler, bir yaşam seyircisidir. Bu mesafeli tutumu konusunda kendini kandırabilir, fakat bazı anlarda hiçbir şeyle ya da kimseyle derin bir duygusal bağ kuramadığının bilincine varır. Canlılığı ve yetenekleri ile duygularını yaşama eksikliği arasında açık bir çelişki vardır. Yaşamının boş ve can sıkıcı olduğunu hisseder.

Dördüncü grup en çok bilinenidir. Kız çocuk oğlanlardan tamamen yüz çevirir, kızlarla cinsel niteliğinin bilincinde olmadığı yoğun dostluklar kurar. Böyle bir kız çocuk bu eğilimlerinin cinsel niteliğinin bilincine varırsa derin suçluluk duyguları duyabilir. Ça-

lıışmadaki tutumu değişebilir. Bazen çok yetenekli ve tutkulu, çoğu zaman da güçlükler içindedir, iki dönem arasında da "sinir çöküntüleri" yaşar.

Bu dört tip çok farklıdır; fakat iyi bir gözlem ortak eğilimler taşıdıklarını gösterir: Kendine güvensizlik, erkekler karşısında çelişkili tutumlar ve sevme yeteneksizliği. Eğer kadın rollerini tümüyle reddetmezlerse bu role karşı başkaldırırlar ya da onu abartırlar. Bütün bu tiplerde cinselliğe bağlı suçluluk vardır.

Herkese, erkeklere ve kadınlara karşı husumet duyarlar. Ancak erkekler ve kadınlar karşısındaki tutumları arasında fark vardır. Erkeklere duydukları husumetin yoğunluğu ve güdüsü değişir, nisbeten kolayca kıskırtılır. Kadınlar karşısında ise bu husumet kesinlikle yıkıcı bir düşmanlıktır, bu yüzden de çok derinlere gizlenir. Varlığını belirsiz bir biçimde bilirler, fakat gerçek kapsamını, şiddetini, acımasız niteliğini ve gelecekteki etkilerini asla anlayamazlar.

Hepsinin de mastürbasyona karşı bir savunma tutumu vardır. Çok küçükken mastürbasyon yaptıklarını hatırlarlar ya da çoğu zaman inkar ederler. Bilinç düzeyinde tamamen samimidirler. Bu türden güçlü dürtüleri vardır, fakat kişiliklerinden ayrı tutulmuş, böylece de gizlenmiştir, çünkü korkunç suçluluk duygularına ve korkulara karışmışlardır.

Kadınlar karşısındaki olağanüstü düşmanlıklarını doğrulayan nedir? Geçmiş yaşamlarının sadece bir kısmı anlaşılabilir. Anneye duyulan bazı serzenişler ortadadır: Sevgisizlik, anlayıssızlık, erkek kardeşi tercih etme, cinsellik konusunda abartılmış sertlikte zorlamalar.

Düşlemlerde yaşanan ilkel dürtüler anne ve anne imgeleri karşısında duyulan suçluluk duygularının derinliğini anlamayı sağlarlar. Bunlar ayrıca mastürbasyonun tümüyle bastırılmasının ve sonraları korku konusu olmasının nedenini anlamayı da sağlarlar. Başka bir değişle, suçluluk duyguları mastürbasyonun fiziksel süreciyle değil düşlemlerle ilgilidir. Yalnızca mastürbasyona ilişkin bu fiziksel süreç ve istek bastırılabilir. Düşlemler ise derinlerde yaşamayı sürdürür ve erken bir yaşta bastırıldıkları için çocuksu niteliklerini korurlar. Birey onlara varlığının bilincinde olmasa bile suçluluk duygularıyla tepki göstermeyi sürdürür.

Bununla birlikte mastürbasyonun fiziksel rolü de önemsiz değildir. Özü hasara uğrama korkusu olan yoğun korkular ondan kay-

ERGEN KIZLARDA KİŞİLİK DEĞİŞİMLERİ

naklanır. Bu korkunun içeriği bilinçli değildir, fakat organlara ilişkin bütün hipokondriyak korkularda ifadesini bulur. Ayrıca kadın olarak kendinde bir şeylerin bozulduğu korkusu, evlenememe korkusu, çekici olmadığı korkusu, vb. Bütün bu korkular fiziksel mastürbasyona dayansa da, ancak mastürbasyonun psikolojik etkileriyle anlaşılabilirler.

Kız çocuğun anneye duyduğu doğal rekabeti arttıran nedenler genellikle şunlardır: Erken cinsel gelişim, kendine güveni engelleyen erken yakınlaşmalar, anababadan birini kız çocuğu kendi yanına çekmeye zorlayan evlilik çatışmaları, babanın küçük kızla abartılmış sevgi gösterileri... Olguları şematik olarak özetlersek bir kısır döngünün ortaya çıktığını görürüz: Anne ya da kız kardeş karşısında kıskançlık ve rekabet, düşlemsel düşmanlık dürtüleri, saldırıya uğrama ve cezalandırılma korkusu ve suçluluk, savunmacı düşmanlık, pekiştirilmiş korku ve suçluluk.

Mastürbasyon düşlemlerinden kaynaklanan suçluluk ve korku bu düşlemlerle sınırlı kalmaz, bütün cinsel isteklere ve cinsel ilişkilere yayılır. Erkeklerle cinsel ilişki bir suçluluk ve korku atmosferiyle çevrilir. Erkeklerle ilişkilerin doyumsuz kalmasından büyük ölçüde bunlar sorumludur.

Çok ağır çatışmalar getirdiği için kadın rolünden yüz çevirme olgusu erkeksi eğilimleri harekete geçirir ve yarışmacı eğilimler erkeklerle ilişkileri belirler. Kadımlarla yarışmak yerine erkeklere özgü alanlarda erkeklerle yarışmak söz konusu olur. Bu erkeksi rol çok arzu edilir olduğunda, kendi yeteneklerini küçümseme eğilimiyle birlikte erkeklere karşı güçlü bir imrenme duyulabilir.

Bu yapıya sahip bir kız çocuk erinliğe ulaştığında ne olacaktır? Erinlik sırasında artan bir libido gerilimi vardır; cinsel istekler daha zorlayıcı olurlar ve suçluluk ve korku tepkilerinin engeliyle karşılaşılırlar. Mastürbasyon yüzünden hasara uğradığı korkusunu duyan kız çocuk için ayhalinin başlaması, duygusal bakımdan hasarın gerçekten olduğunun kanıtı anlamına gelir. Ayhaline ilişkin entellektüel bilgi hiçbir değişiklik getirmez, çünkü bu bilgi yüzeyde yer alır, oysa korkular derindedir.

Bilinçli bir stresin altında uzun süre yaşanamayacağı için, anksiyeteden kaçınma ya da ona karşı kaleler kurma biçiminde, yaşam karşısındaki tutumumuzu otomatik olarak değiştirmeye girişiriz.

Bu dört tipi ele aldığımızda, anksiyeteden sakınmak için pek çok araç oluşturduklarını görürüz. Anksiyeteden sakınma araçları ortak olduğu halde karşıt özellikler ve eğilimler geliştirirler. Birinci gruptaki kız çocuk korkulara karşı kadınlarla her türlü yarışmadan kaçınarak ve kadın rolünden tümüyle uzaklaşarak korur kendini. Yarışma eğilimi asıl alanından ayrılmış ve entellektüel alana taşınmıştır. Yetkinliğe ulaşma savaşımı aynı zamanda suçluluk duygularına egemen olmasına da yardım eder. Köklü çözüm zaman bakımından büyük avatajlar sağlar. Kız çocuk uzun yıllar doyumsuz hissedecektir kendini. Sorun ancak erkeklerle ilişki kurarsa ve özellikle evlenirse ortaya çıkar. O zaman hoşnutluk ve denge aniden bozulur ve neşeli, yetenekli, bağımsız genç kız, doyumsuz, aşağılık duyguları duyan, kolayca çökebilen, evlilik sorumluluklarından kaçınan bir kadın olup çıkar. Soğuk bir kadındır, kocasına karşı sevgi tutumu yerine yarışmacı bir tutum geliştirir.

İkinci gruptaki kız çocuk başka kadınlar karşısındaki yarışmacı tutumunu terketmez. Diğer kadınlara karşı bilinçli protestosu, birinci gruptaki kızın aksine, serbestçe dalgalanan bir anksiyeteye dönüşür, her fırsat çıktığında kadınlarla savaşır. Birinciler kavgadan kaçındıkları halde, ikinciler kavgaya bahane ararlar. Erkeklerce hayran olunma susuzlukları sadece yüzeydedir, gerçekte onlar da sahici cinsel ilişkiler konusunda soğukturlar. Erkeklerin onlar için bir güvence işlevi gördükleri gerçeği, bir ya da birkaç sevgilileri olmadığı zaman ortaya çıkar; böylece anksiyeteleri yüzeye çıkar, terk eddiklerini, kaybolduklarını hissederek. Erkeklerin hayranlığını kazanmak "normal" olmama korkularına karşı da bir güvence sağlar.

Dördüncü grup sorunu kadınlara karşı yıkıcı düşmanlığın aşırı ödünlenmesiyle gözmeğe çalışır. Bu değişim nefretin tümüyle reddedilmesiyle betimlenebilir. Başarı bireysel etkenlere bağlıdır. Kızlarla ilişkilerdeki bir başarısızlık onları umutsuz korkulara boğar ve çoğu zaman intiharın eşiğine getirir, bu da saldırının kendilerine döndüğünü gösterir. Birinci gruptaki kızlar gibi bunlar da kadın rollerini tümüyle reddederler, tek fark bir erkek olma düşünüyü daha kesin biçimde geliştirmeleridir. Cinsel olmayan alanda erkeklerle ilişkileri genellikle çatışmasızdır. Ayrıca birinci grup cinselliği tümüyle terkettiği halde, bu kızlar sadece karşıcinsel ilgilerini terkederler.

ERGEN KIZLARDA KİŞİLİK DEĞİŞİMLERİ

Üçüncü grubun yöneldiği çözüm öbürlerinden tümüyle farklıdır. Öbürleri duygusal bakımdan herhangi bir şeye —başarıya, erkeklere, kadınlara— tutunarak güvence aradıkları halde, bunların temel aracı duygusal yaşamlarını durdurmak ve böylece korkularını azaltmaktır (“Duygusal bağın olmazsa yaralanmazsın”). Bu çözüme ilkesi anksiyeteye karşı belki en etkili ve en sürekli savunmadır, fakat hayatîyetin ve kendiliğindenliğin azalması ölçüsünde bedeli çok ağırdır.

Seçilen çözüm “seçme” teriminin sandırıldığı gibi kızların özgür iradesine bağlı değildir, çocukluk olaylarıyla ve kız çocukların bu olaylara tepkileriyle sıkıca belirlenmiştir. Koşullar bazen tek bir çözüme olanaklı kılacak ölçüde zorlayıcıdır. Ergenlik ve ergenlik sonrası deneyimlerin itişiyile bazen bir çözümden sonra bir başkası denir.